ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τρίτο τμήμα)

της 21ης Μαΐου 2015*

«Δικαστική συνεργασία σε αστικές υποθέσεις — Διεθνής δικαιοδοσία και εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις — Κανονισμός (ΕΚ) 44/2001 — Άρθρο 23 — Συμφωνία διεθνούς δικαιοδοσίας — Τυπικά στοιχεία — Διαβίβαση διά της ηλεκτρονικής οδού η οποία επιτρέπει μεταγενέστερη πρόσβαση στο περιεχόμενο της συμφωνίας — Έννοια — Γενικοί όροι πωλήσεως οι οποίοι μπορούν να αναγνωσθούν και να εκτυπωθούν μέσω συνδέσμου που επιτρέπει την εμφάνισή τους σε νέο παράθυρο — Μέθοδος αποδοχής μέσω ενός "κλικ"»

Στην υπόθεση C-322/14,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Landgericht Krefeld (Γερμανία) με απόφαση της 5ης Ιουνίου 2014, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 4 Ιουλίου 2014, στο πλαίσιο της δίκης

Jaouad El Majdoub

κατά

CarsOnTheWeb.Deutschland GmbH,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τρίτο τμήμα),

συγκείμενο από τους M. Ilešič, πρόεδρο τμήματος, A. Ó Caoimh, C. Toader (εισηγήτρια), E. Jarašiūnas και C. G. Fernlund, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: M. Szpunar

γραμματέας: A. Calot Escobar

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

— η Γερμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους T. Henze και J. Kemper,

— η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους A.-M. Rouchaud-Joët και W. Bogensberger,

— η Ελβετική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την M. Jametti,

κατόπιν της αποφάσεως που έλαβε, αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα, να εκδικάσει την υπόθεση χωρίς ανάπτυξη προτάσεων,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 23, παράγραφος 2, του κανονισμού (ΕΚ) 44/2001 του Συμβουλίου, της 22ας Δεκεμβρίου 2000, για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις (ΕΕ L 12, σ. 1, στο εξής: κανονισμός Βρυξέλλες I).

2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ του J. El Majdoub, εμπόρου αυτοκινήτων, και της CarsOnTheWeb.Deutschland GmbH με αντικείμενο την πώληση, μέσω της ιστοσελίδας της τελευταίας, ενός αυτοκινήτου στον ενάγοντα της κύριας δίκης.

Το νομικό πλαίσιο

3 Το άρθρο 17, πρώτο εδάφιο, της Συμβάσεως για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις που υπεγράφη στις Βρυξέλλες, στις 27 Σεπτεμβρίου 1968 (ΕΕ 1982, L 388, σ. 7), όπως τροποποιήθηκε με τις διαδοχικές Συμβάσεις για την προσχώρηση των νέων κρατών μελών στην εν λόγω Σύμβαση (στο εξής: Σύμβαση των Βρυξελλών), έχει ως εξής:

«Αν τα μέρη, από τα οποία ένα τουλάχιστον έχει την κατοικία του στο έδαφος συμβαλλόμενου κράτους, συμφώνησαν ότι ένα δικαστήριο ή τα δικαστήρια συμβαλλόμενου κράτους θα δικάζουν τις διαφορές που έχουν προκύψει ή που θα προκύψουν από συγκεκριμένη έννομη σχέση, το δικαστήριο αυτό ή τα δικαστήρια του κράτους αυτού έχουν αποκλειστική διεθνή δικαιοδοσία. Μια τέτοια συμφωνία διεθνούς δικαιοδοσίας πρέπει να καταρτισθεί:

α) είτε γραπτά είτε προφορικά με γραπτή επιβεβαίωση,

είτε

β) υπό τύπο ανταποκρινόμενο στην πρακτική που έχουν καθιερώσει οι συμβαλλόμενοι στις μεταξύ τους σχέσεις,

είτε

γ) είτε, στο διεθνές εμπόριο, υπό τύπο ανταποκρινόμενο στις συνήθειες τις οποίες τα μέρη γνωρίζουν ή οφείλουν να γνωρίζουν και οι οποίες είναι ευρέως γνωστές σ' αυτού του είδους την εμπορική δραστηριότητα και τηρούνται τακτικά από τους συμβαλλομένους σε συμβάσεις του είδους για το οποίο πρόκειται στη συγκεκριμένη εμπορική δραστηριότητα.»

4 Κατά την αιτιολογική του σκέψη 2, ο κανονισμός Βρυξέλλες I έχει ως σκοπό την ενοποίηση των κανόνων σύγκρουσης δικαιοδοσίας στις αστικές και εμπορικές υποθέσεις καθώς και την απλούστευση των διατυπώσεων για την ταχεία και απλή αναγνώριση και εκτέλεση των αποφάσεων κρατών μελών που δεσμεύονται από τον κανονισμό αυτό.

5 Οι αιτιολογικές σκέψεις 11 και 12 του κανονισμού αυτού, οι οποίες εκθέτουν τη σχέση μεταξύ των διαφόρων κανόνων δικαιοδοσίας, καθώς και τον σκοπό τους, έχουν ως εξής:

«(11) Οι κανόνες δικαιοδοσίας πρέπει να παρουσιάζουν υψηλό βαθμό προβλεψιμότητας και να βασίζονται στην αρχή της γενικής δωσιδικίας της κατοικίας του εναγομένου και η δωσιδικία αυτή πρέπει να ισχύει πάντοτε, εκτός από μερικές συγκεκριμένες περιπτώσεις όπου το επίδικο

αντικείμενο ή η αυτονομία των μερών δικαιολογεί άλλο συνδετικό παράγοντα. Η κατοικία των νομικών προσώπων πρέπει να καθορίζεται αυτοτελώς ώστε να αυξάνεται η διαφάνεια των κοινών κανόνων και να αποφεύγονται οι συγκρούσεις δικαιοδοσίας.

(12) Η δωσιδικία της κατοικίας του εναγομένου πρέπει να συμπληρωθεί από εναλλακτικές δωσιδικίες που θα ισχύουν λόγω του στενού συνδέσμου μεταξύ του δικαστηρίου και της διαφοράς ή για τη διευκόλυνση του έργου της δικαιοσύνης.»

6 Στην αιτιολογική σκέψη 19 του εν λόγω κανονισμού επισημαίνεται ότι είναι απαραίτητο να διασφαλισθεί η συνέχεια μεταξύ της Συμβάσεως των Βρυξελλών και του εν λόγω κανονισμού.

7 Το άρθρο 2, παράγραφος 1, του κανονισμού Βρυξέλλες I προβλέπει την αρχή σύμφωνα με την οποία τα πρόσωπα που έχουν την κατοικία τους στο έδαφος κράτους μέλους ενάγονται ενώπιον των δικαστηρίων αυτού του κράτους μέλους, ανεξάρτητα από την ιθαγένειά τους.

8 Το άρθρο 3, παράγραφος 1, του κανονισμού αυτού εντάσσεται στο κεφάλαιο ΙΙ αυτού και ορίζει τα εξής:

«Τα πρόσωπα που έχουν την κατοικία τους στο έδαφος κράτους μέλους μπορούν να εναχθούν ενώπιον των δικαστηρίων άλλου κράτους μέλους μόνο σύμφωνα με τους κανόνες που περιλαμβάνονται στα τμήματα 2 έως 7 του παρόντος κεφαλαίου.»

9 Στο εν λόγω κεφάλαιο ΙΙ του προμνησθέντος κανονισμού περιλαμβάνεται το τμήμα 7 που φέρει τον τίτλο «Παρέκταση διεθνούς δικαιοδοσίας». Το άρθρο 23, το οποίο εντάσσεται στο ανωτέρω τμήμα, ορίζει στις παραγράφους 1 και 2:

«1. Αν τα μέρη, από τα οποία ένα τουλάχιστον έχει την κατοικία του στο έδαφος κράτους μέλους, συμφώνησαν ότι ένα δικαστήριο ή τα δικαστήρια κράτους μέλους θα δικάζουν τις διαφορές που έχουν προκύψει ή που θα προκύψουν από συγκεκριμένη έννομη σχέση, το δικαστήριο αυτό ή τα δικαστήρια του κράτους αυτού έχουν διεθνή δικαιοδοσία. Αυτή η δικαιοδοσία είναι αποκλειστική εκτός αν τα μέρη συμφώνησαν άλλως. Μια τέτοια συμφωνία διεθνούς δικαιοδοσίας πρέπει να καταρτισθεί:

α) είτε εγγράφως είτε προφορικώς με γραπτή επιβεβαίωση·

β) είτε υπό τύπο ανταποκρινόμενο στην πρακτική που έχουν καθιερώσει οι συμβαλλόμενοι στις μεταξύ τους σχέσεις·

γ) είτε στο διεθνές εμπόριο, υπό τύπο ανταποκρινόμενο στις συνήθειες τις οποίες τα μέρη γνωρίζουν ή οφείλουν να γνωρίζουν και οι οποίες είναι ευρέως γνωστές σ' αυτού του είδους την εμπορική δραστηριότητα και τηρούνται τακτικά από τους συμβαλλόμενους σε συμβάσεις, του είδους για το οποίο πρόκειται, στη συγκεκριμένη εμπορική δραστηριότητα.

2. Κάθε διαβίβαση διά της ηλεκτρονικής οδού που επιτρέπει μεταγενέστερη πρόσβαση στο περιεχόμενο της συμφωνίας λογίζεται ότι έχει καταρτισθεί "γραπτά".»

Η διαφορά της κύριας δίκης και το προδικαστικό ερώτημα

10 Ο ενάγων της κύριας δίκης, έμπορος αυτοκινήτων με έδρα την Κολωνία (Γερμανία), αγόρασε μέσω της ιστοσελίδας της εναγομένης της κύριας δίκης, η οποία εδρεύει στο Amberg (Γερμανία), ένα ηλεκτροκίνητο αυτοκίνητο σε πολύ συμφέρουσα τιμή. Εντούτοις, η πώληση αυτή ακυρώθηκε από τον πωλητή εξαιτίας ζημιών που φέρεται ότι υπέστη το εν λόγω όχημα διαπιστωθεισών κατά την προετοιμασία για τη μεταφορά και την παράδοσή του στον αγοραστή.

11 Εκτιμώντας ότι επρόκειτο για προσχηματική μόνον ακύρωση της πωλήσεως αυτής, η οποία ήταν δυσμενής για τον πωλητή εξαιτίας του χαμηλού τιμήματος, ο ενάγων της κύριας δίκης άσκησε αγωγή ενώπιον του Landgericht Krefeld. Ζητεί από το τελευταίο να υποχρεώσει τον πωλητή στη μεταβίβαση της κυριότητας του εν λόγω οχήματος.

12 Ο ενάγων της κύριας δίκης διατείνεται ότι αντισυμβαλλομένη του είναι η εδρεύουσα στη Γερμανία εναγομένη της κύριας δίκης και όχι η εδρεύουσα στο Βέλγιο μητρική εταιρία αυτής και ότι, συνεπώς, το αιτούν δικαστήριο είναι αρμόδιο να επιληφθεί της επίμαχης υποθέσεως.

13 Αντιθέτως, η εναγομένη της κύριας δίκης υποστηρίζει ότι τα γερμανικά δικαστήρια δεν έχουν αρμοδιότητα επ' αυτού. Προβάλλει ότι το άρθρο 7 των γενικών όρων πωλήσεως για συναλλαγές μέσω διαδικτύου, οι οποίες είναι προσβάσιμες στην ιστοσελίδα της εν λόγω εταιρίας, περιέχει συμφωνία διεθνούς δικαιοδοσίας υπέρ δικαστηρίου στο Louvain (Βέλγιο). Επιπλέον, διατείνεται ότι δεν έχει την ιδιότητα της αντισυμβαλλομένης του ενάγοντος της κύριας δίκης, καθότι την ιδιότητα αυτή έχει η μητρική της εταιρία. Ο ενάγων της κύριας δίκης δεν είναι δυνατόν να αγνοεί τα ανωτέρω στο μέτρο που, αφενός, ζήτησε από τη βελγική μητρική εταιρία την έκδοση τιμολογίου τιμολόγιο άνευ φόρου προστιθέμενης αξίας, το οποίο του απεστάλη με τα στοιχεία της τελευταίας και, αφετέρου, κατέβαλε το τίμημα του επίμαχου αυτοκινήτου σε βελγικό λογαριασμό.

14 Χωρίς να αμφισβητεί τον τρόπο αυτό πληρωμής, ο ενάγων της κύριας δίκης φρονεί, εντούτοις, ότι η προβλεπόμενη στο άρθρο 7 συμφωνία διεθνούς δικαιοδοσίας δεν ενσωματώθηκε εγκύρως στη σύμβαση πωλήσεως, δεδομένου ότι δεν τηρήθηκε ο έγγραφος τύπος που επιτάσσει το άρθρο 23, παράγραφος 1, στοιχείο α', του κανονισμού Βρυξέλλες Ι. Υποστηρίζει ότι η ιστοσελίδα της εναγομένης της κύριας δίκης που περιέχει τους γενικούς όρους πωλήσεως αυτής δεν εμφανίζεται αυτομάτως με την εγγραφή ούτε με κάθε επιμέρους αγορά. Αντιθέτως, πρέπει να επιλεγεί το πεδίο που φέρει την ένδειξη «πατήστε εδώ προκειμένου να εμφανιστούν σε νέο παράθυρο οι γενικοί όροι αποστολής και πληρωμής» (μέθοδος αποδοχής μέσω ενός «κλικ», γνωστή και ως «click-wrapping»). Οι απαιτήσεις, ωστόσο, του άρθρου 23, παράγραφος 2, του κανονισμού Βρυξέλλες Ι θα πληρούνταν μόνον εάν το παράθυρο με τους γενικούς αυτούς όρους άνοιγε αυτομάτως. Επιπροσθέτως, προβάλλει ότι η συμφωνία διεθνούς δικαιοδοσίας δεν είναι, εξάλλου, έγκυρη, καθότι είναι αυθαίρετη και μη αναμενόμενη.

15 Το αιτούν δικαστήριο διερωτάται κατά πόσον η μέθοδος αποδοχής μέσω ενός «κλικ», με την οποία ο αγοραστής έχει πρόσβαση στους περιεχόμενους σε ιστοσελίδα γενικούς όρους πωλήσεως επιλέγοντας έναν υπερσύνδεσμο που ανοίγει ένα παράθυρο, πληροί τις απαιτήσεις του άρθρου 23, παράγραφος 2, του κανονισμού Βρυξέλλες Ι. Στο μέτρο που οι γενικοί αυτοί όροι είναι δυνατόν να αποθηκευθούν και να εκτυπωθούν μεμονωμένα, το ανωτέρω δικαστήριο διερωτάται κατά πόσον μια τέτοια μέθοδος μπορεί να εκληφθεί ως διαβίβαση με ηλεκτρονικό μέσο που επιτρέπει μεταγενέστερη πρόσβαση στο περιεχόμενο της συμβάσεως πωλήσεως και, ως εκ τούτου, που έχει γίνει γραπτώς, κατά την έννοια της διατάξεως αυτής. Εάν, πράγματι, συντρέχει κάτι τέτοιο, τότε η συμφωνία διεθνούς δικαιοδοσίας υπέρ του βελγικού δικαστηρίου θα είναι έγκυρη και το Landgericht Krefeld δεν θα είναι αρμόδιο να επιληφθεί της διαφοράς.

16 Επιπλέον, το αιτούν δικαστήριο φρονεί ότι αντισυμβαλλομένη του ενάγοντος της κύριας δίκης είναι η εδρεύουσα στη Γερμανία εταιρία και όχι η βελγική μητρική εταιρία αυτής. Κατά συνέπεια, ελλείψει συμφωνίας διεθνούς δικαιοδοσίας, η αγωγή περί μεταβιβάσεως της κυριότητας της οποίας έχει επιληφθεί έπρεπε να ασκηθεί στη Γερμανία. Ο προμνησθείς ενάγων δεν μπορεί, ωστόσο, να χαρακτηρίζει ως μη αναμενόμενη τη συμφωνία αυτή, δεδομένου ότι τελούσε εν γνώσει του στοιχείου αλλοδαπότητας της συμβάσεως πωλήσεως που είχε συνάψει, είχε δε ζητήσει την έκδοση διεθνούς τιμολογίου το οποίο να αναγράφει τα στοιχεία της ανωτέρω μητρικής εταιρίας.

17 Το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι το άρθρο 23, παράγραφος 2, του κανονισμού Βρυξέλλες Ι δεν απαιτεί η συμφωνία διεθνούς δικαιοδοσίας να έχει πράγματι εκτυπωθεί ή να έχει αποθηκευτεί από έναν εκ των συμβαλλομένων. Κατά την κρίση του, η μόνη προϋπόθεση που θέτει η διάταξη αυτή είναι να «είναι

εφικτή» μεταγενέστερη πρόσβαση στο περιεχόμενο της εν λόγω συμφωνίας. Επομένως, η διαβίβαση διά της ηλεκτρονικής οδού θα πρέπει να επιτρέπει μια τέτοια μεταγενέστερη πρόσβαση, ούτως ώστε να πληρούνται οι απαιτήσεις του άρθρου 23, παράγραφος 2.

18 Το αιτούν δικαστήριο φρονεί ότι η μέθοδος αποδοχής μέσω ενός «κλικ», που αποτελεί το αντικείμενο της ενώπιόν του εκκρεμούσας διαφοράς, επέτρεπε ταυτοχρόνως την εκτύπωση και την αποθήκευση των γενικών όρων που περιείχαν τη συμφωνία διεθνούς δικαιοδοσίας, δεδομένου ότι το κείμενο των γενικών αυτών όρων εμφανιζόταν σε χωριστή σελίδα κατόπιν ενός «κλικ» και μπορούσε να εκτυπωθεί ή να αποθηκευθεί από τον αντισυμβαλλόμενο. Δεν ασκεί επιρροή συναφώς το αν το περιέχον τους εν λόγω όρους παράθυρο άνοιγε αυτομάτως ή όχι.

19 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Landgericht Krefeld αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Πληροί η γνωστή ως “click wrapping” μέθοδος τις απαιτήσεις περί διαβιβάσεως διά της ηλεκτρονικής οδού κατά την έννοια του άρθρου 23, παράγραφος 2, του κανονισμού [Βρυξέλλες Ι];»

Επί του προδικαστικού ερωτήματος

20 Με το προδικαστικό του ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ’ ουσίαν, να διευκρινιστεί κατά πόσον το άρθρο 23, παράγραφος 2, του κανονισμού Βρυξέλλες Ι έχει την έννοια ότι η μέθοδος αποδοχής μέσω ενός «κλικ» των περιεχόντων συμφωνία διεθνούς δικαιοδοσίας γενικών όρων μιας συμβάσεως πωλήσεως, όπως η διά του διαδικτύου συναφθείσα επίμαχη σύμβαση στην κύρια δίκη, συνιστά διαβίβαση διά της ηλεκτρονικής οδού που επιτρέπει μεταγενέστερη πρόσβαση στο περιεχόμενο της εν λόγω συμφωνίας, κατά την έννοια της διατάξεως αυτής.

21 Όπως προκύπτει από την απόφαση περί παραπομπής, χαρακτηριστικό γνώρισμα των περιστάσεων της υποθέσεως της κύριας δίκης είναι ουσιαστικά το γεγονός ότι ο δυνητικός αγοραστής οφείλει να αποδεχθεί ρητώς, επιλέγοντας το αντίστοιχο τετραγωνίδιο, τους γενικούς όρους πωλήσεως του αγοραστή προτού πραγματοποιήσει την αγορά. Εντούτοις, η πράξη αυτή δεν συνεπάγεται αυτομάτως την εμφάνιση του εγγράφου που περιέχει τους γενικούς όρους του αγοραστή, καθότι απαιτείται ακόμα ένα συμπληρωματικό κλικ σε συγκεκριμένο υπερσύνδεσμο που προβλέπεται για τον σκοπό αυτό.

22 Στην υπόθεση της κύριας δίκης, δεν αμφισβητείται ότι οι κρίσιμοι γενικοί όροι περιέχουν συμφωνία διεθνούς δικαιοδοσίας που προβλέπει τη δικαιοδοσία δικαστηρίου στο Louvain για διαφορές όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη. Ο ενάγων της κύριας δίκης φρονεί, εντούτοις, ότι η μέθοδος αποδοχής μέσω ενός «κλικ» των γενικών όρων δεν πληροί τις προϋποθέσεις του άρθρου 23, παράγραφος 2, του κανονισμού Βρυξέλλες Ι, καθόσον το παράθυρο που περιέχει τους όρους αυτούς δεν ανοίγει αυτομάτως κατά την εγγραφή στην ιστοσελίδα ούτε κατά τη συναλλαγή. Κατά συνέπεια, δεν ήταν δυνατόν να του αντιταχθεί η ως άνω συμφωνία διεθνούς δικαιοδοσίας.

23 Πρέπει, επομένως, να εξετασθεί κατά πόσον, υπό τέτοιες περιστάσεις, είναι δυνατόν να τεθεί εν αμφιβόλω το κύρος ρήτρας περί διεθνούς δικαιοδοσίας, η οποία περιέχεται σε σύμβαση συναφθείσα διά του διαδικτύου κατά την έννοια του άρθρου 23, παράγραφος 2, του κανονισμού Βρυξέλλες Ι, στην περίπτωση χρήσεως της μεθόδου αποδοχής μέσω ενός «κλικ».

24 Συναφώς, πρέπει προκαταρκτικώς να υπομνησθεί ότι, κατά το γράμμα του άρθρου 23, παράγραφος 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ι, η δικαιοδοσία ενός δικαστηρίου ή των δικαστηρίων κράτους μέλους, η οποία συμφωνήθηκε από τους αντισυμβαλλόμενους μέσω συμφωνίας διεθνούς δικαιοδοσίας, είναι αποκλειστική. Προκειμένου να είναι έγκυρη, η συμφωνία αυτή πρέπει να έχει καταρτισθεί είτε εγγράφως, είτε προφορικώς με γραπτή επιβεβαίωση, ή, τέλος, υπό τύπο ανταποκρινόμενο στην πρακτική που έχουν καθιερώσει οι συμβαλλόμενοι στις μεταξύ τους σχέσεις, ή, στο διεθνές εμπόριο, υπό τύπο ανταποκρινόμενο στις συνήθειες τις οποίες τα μέρη γνωρίζουν ή οφείλουν να γνωρίζουν.

Δυνάμει του άρθρου 2 του άρθρου αυτού, «[κ]άθε διαβίβαση διά της ηλεκτρονικής οδού που επιτρέπει μεταγενέστερη πρόσβαση στο περιεχόμενο της συμφωνίας» πρέπει νε θεωρείται ότι «έχει καταρτισθεί γραπτά».

25 Πρέπει να επισημανθεί ότι οι διατάξεις του άρθρου 23 του κανονισμού Βρυξέλλες Ι, καθόσον αποκλείουν τόσο τη διεθνή δικαιοδοσία που καθορίζεται από τη γενική αρχή της δωσιδικίας της κατοικίας του εναγομένου, η οποία καθιερώνεται στο άρθρο 2 του κανονισμού αυτού, όσο και τις ειδικές δωσιδικίες των άρθρων 5 έως 7, πρέπει να ερμηνεύονται συσταλτικώς όσον αφορά τις προϋποθέσεις που αυτές θέτουν (βλ., κατ' αναλογίαν, απόφαση MSG, C-106/95, EU:C:1997:70, σκέψη 14 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

26 Πρώτον, το άρθρο 23, παράγραφος 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ι διευκρινίζει σαφώς ότι το πεδίο εφαρμογής του περιορίζεται στις περιπτώσεις εκείνες κατά τις οποίες τα συμβαλλόμενα μέρη «συμφώνησαν» ως προς το δικαστήριο. Όπως προκύπτει από την ενδέκατη αιτιολογική σκέψη του κανονισμού αυτού, η εν λόγω σύμπτωση βουλήσεως μεταξύ των συμβαλλομένων μερών είναι εκείνη η οποία δικαιολογεί τη συμπεφωνημένη πρόταξη, εξ ονόματος της αρχής της αυτονομίας της βουλήσεως, της επιλογής ενός δικαιοδοτικού οργάνου άλλου από εκείνο το οποίο θα ήταν ενδεχομένως αρμόδιο δυνάμει του προμνησθέντος κανονισμού (απόφαση Refcomp, C-543/10, EU:C:2013:62, σκέψη 26).

27 Υπενθυμίζεται συναφώς ότι, στο μέτρο κατά το οποίο ο κανονισμός Βρυξέλλες Ι αντικαθιστά, στις μεταξύ των κρατών μελών σχέσεις, τη Σύμβαση των Βρυξελλών, η δοθείσα από το Δικαστήριο ερμηνεία όσον αφορά τις διατάξεις της οικείας Συμβάσεως ισχύει και για τις διατάξεις του εν λόγω κανονισμού, εφόσον οι διατάξεις των πράξεων αυτών μπορούν να χαρακτηριστούν ως ισοδύναμες (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση Refcomp, C-543/10, EU:C:2013:62, σκέψη 18).

28 Τα ανωτέρω συντρέχουν όσον αφορά το άρθρο 17, πρώτο εδάφιο, της προμνησθείσας Συμβάσεως και το άρθρο 23, παράγραφος 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ι, το γράμμα των οποίων είναι σχεδόν πανομοιότυπο (απόφαση Refcomp, C-543/10, EU:C:2013:62, σκέψη 19).

29 Το Δικαστήριο έχει δε κρίνει σε σχέση με το άρθρο 17 της Συμβάσεως των Βρυξελλών ότι, εξαρτώντας το κύρος της ρήτρας απονομής διεθνούς δικαιοδοσίας από την ύπαρξη «συμφωνίας» μεταξύ των μερών, η εν λόγω διάταξη επιβάλλει στον δικάζοντα δικαστή την υποχρέωση να εξετάζει, εν πρώτοις, αν για τη ρήτρα που του απονέμει διεθνή δικαιοδοσία υπήρξε πράγματι συγκατάθεση μεταξύ των μερών, η οποία πρέπει να εκδηλώνεται κατά τρόπο σαφή και συγκεκριμένο, και κατά πόσον ο τύπος που απαιτεί το άρθρο 17 έχει ως λειτουργία να εξασφαλίσει ότι αποδεικνύεται πράγματι η συγκατάθεση αυτή (βλ. απόφαση MSG, C-106/95, EU:C:1997:70, σκέψη 15 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

30 Εκ των ανωτέρω προκύπτει ότι, όπως συμβαίνει και με τον επιδιωκόμενο από το άρθρο 17, πρώτο εδάφιο, της Συμβάσεως των Βρυξελλών σκοπό, το υποστατό της συγκαταθέσεως των ενδιαφερομένων αποτελεί έναν από τους σκοπούς του άρθρου 23, παράγραφος 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ι (βλ. απόφαση Refcomp, C-543/10, EU:C:2013:62, σκέψη 28 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

31 Εν προκειμένω, όπως προκύπτει από την απόφαση περί παραπομπής, ο αγοραστής στην υπόθεση της κύριας δίκης αποδέχθηκε ρητώς, επιλέγοντας το αντίστοιχο τετραγωνίδιο πεδίο στην ιστοσελίδα του οικείου πωλητή, τους κρίσιμους γενικούς όρους.

32 Δεύτερον, κατά το άρθρο 23, παράγραφος 2, του κανονισμού Βρυξέλλες Ι, που αποτελεί μεταγενέστερη διάταξη σε σχέση με το άρθρο 17 της Συμβάσεως των Βρυξελλών, η οποία προσετέθη προκειμένου να ληφθεί υπόψη η εξέλιξη των νέων τεχνολογιών επικοινωνίας, το κύρος συμφωνίας διεθνούς δικαιοδοσίας, όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, ενδέχεται να εξαρτάται, μεταξύ άλλων, από τη δυνατότητα μεταγενέστερης προσβάσεως στο περιεχόμενο της.

33 Στο πλαίσιο αυτό, από τη γραμματική ερμηνεία της διατάξεως αυτής προκύπτει ότι αυτή απαιτεί να «είναι εφικτή» μεταγενέστερη πρόσβαση στο περιεχόμενο της συμφωνίας διεθνούς δικαιοδοσίας, ανεξαρτήτως του κατά πόσον ο αγοραστής κατέγραψε πράγματι μόνιμα το κείμενο των γενικών όρων προτού ή αφότου επέλεξε το τετραγωνίδιο με το οποίο δηλώνει ότι αποδέχεται τους όρους αυτούς.

34 Επιπλέον, από την εισηγητική έκθεση του καθηγητή Pocar επί της συμβάσεως για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, που υπογράφηκε στο Λουγκάνο, στις 30 Οκτωβρίου 2007 (ΕΕ 2009, C 319, σ.1, σημείο 109), προκύπτει σαφώς ότι το κατά πόσον πληρούται ή όχι η τυπική προϋπόθεση της διατάξεως αυτής «εξαρτάται ως εκ τούτου από το αν είναι εφικτή η μεταγενέστερη πρόσβαση στο περιεχόμενο της ηλεκτρονικής επικοινωνίας με την εκτύπωση ή την αποθήκευσή της σε εφεδρική ταινία ή δίσκο ή με την καθ' οιονδήποτε άλλο τρόπο φύλαξή της» και ότι τούτο συντρέχει «ακόμη και αν στην πραγματικότητα δεν έχει γίνει η καταγραφή της [συμφωνίας]», όπερ σημαίνει ότι «η καταγραφή δεν απαιτείται ως προϋπόθεση του τυπικού κύρους ή της ύπαρξης της ρήτρας».

35 Το συμπέρασμα αυτό επιβεβαιώνεται, επίσης, διά της ιστορικής και τελολογικής ερμηνείας του άρθρου 23, παράγραφος 2, του κανονισμού Βρυξέλλες Ι. Συγκεκριμένα, κατά την αιτιολογική έκθεση της προτάσεως κανονισμού (ΕΚ) του Συμβουλίου σχετικά με τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, την οποία υπέβαλε η Επιτροπή στις Βρυξέλλες, στις 14 Ιουλίου 1999 [COM(1999) 348 τελικό], η πεμπτουσία της διατάξεως αυτής είναι ότι η απαίτηση «γραπτής συμφωνίας» ή προφορικής συμφωνίας που επιβεβαιώνεται «γραπτά» δεν πρέπει να θέτει υπό αμφισβήτηση το κύρος ρήτρας επιλογής δικαστηρίου που συνήφθη σε μέσο άλλο εκτός από γραπτό, αλλά το περιεχόμενο της οποίας είναι προσβάσιμο μέσω οθόνης.

36 Η διάταξη αυτή αποσκοπεί, επομένως, στην εξομοίωση ορισμένων μορφών ηλεκτρονικής διαβιβάσεως προς τον γραπτό τύπο, ούτως ώστε να απλουστευθεί η σύναψη συμβάσεων διά του διαδικτύου, δεδομένου ότι η διαβίβαση των οικείων πληροφοριών πραγματοποιείται εξίσου εφόσον οι πληροφορίες αυτές είναι προσβάσιμες μέσω οθόνης. Προκειμένου να μπορεί η ηλεκτρονική διαβίβαση να προσφέρει τα ίδια εχέγγυα, μεταξύ άλλων ως προς την απόδειξη, αρκεί να είναι «εφικτή» η αποθήκευση και η εκτύπωση των πληροφοριών πριν από τη σύναψη της συμβάσεως.

37 Είναι βεβαίως αληθές ότι, ερμηνεύοντας το άρθρο 5, παράγραφος 1, της οδηγίας 97/7/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Μαΐου 1997, για την προστασία των καταναλωτών κατά τις εξ αποστάσεως συμβάσεις (ΕΕ L 144, σ. 19), δυνάμει του οποίου ο καταναλωτής πρέπει να «λαμβάνει» ορισμένες πληροφορίες «με έγγραφα ή άλλο μόνιμο υπόθεμα», το Δικαστήριο έκρινε, στη σκέψη 51 της αποφάσεως Content Services (C-49/11, EU:C:2012:419), ότι εμπορική πρακτική με την οποία καθίσταται δυνατή η πρόσβαση του καταναλωτή σε πληροφορίες μόνον μέσω υπερσυνδέσμου περιλαμβανόμενου σε ιστοσελίδα δεν πληροί τις απαιτήσεις της εν λόγω διατάξεως, καθόσον οι πληροφορίες αυτές ούτε έχουν «δοθεί» από την οικεία επιχείρηση ούτε έχουν «ληφθεί» από τον καταναλωτή κατά την έννοια της ίδιας διατάξεως, και καθόσον μια τέτοια ιστοσελίδα δεν μπορεί να θεωρηθεί «μόνιμο υπόθεμα» κατά την έννοια του προμνησθέντος άρθρου 5, παράγραφος 1.

38 Εντούτοις, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η ως άνω ερμηνεία δεν είναι δυνατόν να τύχει εφαρμογής ως προς το άρθρο 23, παράγραφος 2, του κανονισμού Βρυξέλλες Ι, καθότι τόσο το γράμμα του άρθρου 5, παράγραφος 1, της οδηγίας 97/7, το οποίο ρητώς απαιτεί διαβίβαση των πληροφοριών στον καταναλωτή μέσω μονίμου υποθέματος, όσο και ο σκοπός της διατάξεως αυτής, ο οποίος άπτεται ειδικότερα της προστασίας των καταναλωτών, διαφέρουν από εκείνους του άρθρου 23, παράγραφος 2.

39 Στην υπόθεση της κύριας δίκης, δεν αμφισβητείται ότι η μέθοδος αποδοχής μέσω ενός «κλικ» καθιστά δυνατή την εκτύπωση και την αποθήκευση του κειμένου των κρίσιμων γενικών όρων πριν από τη σύναψη της συμβάσεως. Ως εκ τούτου, η περίσταση ότι η περιέχουσα τους όρους αυτούς ιστοσελίδα δεν εμφανίζεται αυτομάτως με την εγγραφή στην ιστοσελίδα και με κάθε αγορά δεν είναι δυνατόν να θέσει εν αμφιβόλω το κύρος της συμφωνίας διεθνούς δικαιοδοσίας.

40 Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθεισών σκέψεων, στο υποβληθέν ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 23, παράγραφος 2, του κανονισμού Βρυξέλλες I έχει την έννοια ότι η μέθοδος αποδοχής μέσω ενός «κλικ» των περιεχόντων συμφωνία διεθνούς δικαιοδοσίας γενικών όρων μιας συμβάσεως πωλήσεως, όπως η διά του διαδικτύου συναφθείσα επίμαχη σύμβαση στην κύρια δίκη, συνιστά διαβίβαση διά της ηλεκτρονικής οδού που επιτρέπει μεταγενέστερη πρόσβαση στο περιεχόμενο της εν λόγω συμφωνίας, κατά την έννοια της διατάξεως αυτής, εφόσον η μέθοδος αυτή καθιστά εφικτή την εκτύπωση και την αποθήκευση του κειμένου των ανωτέρω όρων πριν από τη σύναψη της συμβάσεως.

Επί των δικαστικών εξόδων

41 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τρίτο τμήμα) αποφαίνεται:

Το άρθρο 23, παράγραφος 2, του κανονισμού (ΕΚ) 44/2001 του Συμβουλίου, της 22ας Δεκεμβρίου 2000, για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, έχει την έννοια ότι η μέθοδος αποδοχής μέσω ενός «κλικ» των περιεχόντων συμφωνία διεθνούς δικαιοδοσίας γενικών όρων μιας συμβάσεως πωλήσεως, όπως η διά του διαδικτύου συναφθείσα επίμαχη σύμβαση στην κύρια δίκη, συνιστά διαβίβαση διά της ηλεκτρονικής οδού που επιτρέπει μεταγενέστερη πρόσβαση στο περιεχόμενο της εν λόγω συμφωνίας, κατά την έννοια της διατάξεως αυτής, εφόσον η μέθοδος αυτή καθιστά εφικτή την εκτύπωση και την αποθήκευση του κειμένου των ανωτέρω όρων πριν από τη σύναψη της συμβάσεως.

(υπογραφές)